

Att leva gott som äldre i Östhammars kommun.

Plan för framtidens service, trygghet, omsorg och vård av äldre Östhammars kommun.

Inledning

Bakgrund, uppdrag och syfte

Kommunstyrelsen har gett socialnämnden i Östhammars kommun i uppdrag att arbeta fram en långsiktig plan för service, omsorg och vård till de äldre i kommunen. Planen ska i ett tioårigt perspektiv beskriva en tänkbar och önskvärd utveckling. Planen ska antas av kommunfullmäktige.

Äldreplanen ska beskriva hur Östhammars kommun ska kunna ge de äldre medborgarna en god service, omsorg och vård.

Äldreplanen ska ses som ett övergripande dokument som uttalar kommunens strävan och mål inom olika områden för att åstadkomma en god service, omsorg och vård till äldre.

Ansvar för genomförandet av planen åvilar kommunens *alla* nämnder och förvaltningar som på olika sätt bidrar till att de äldre i Östhammars kommun upplever att de kan leva ett gott liv.

Östhammars kommun ska genom en systematisk omvärldsbevakning ta hänsyn till förändringar i omvärlden som påverkar genomförandet av de intentioner som finns i Äldreplanen. Verksamhet och organisation ska anpassas till de förändringar som sker så att service, vård och omsorg till äldre ständigt förbättras.

Arbetssätt, genomförande

Arbetet med Äldreplanen startade med att ett planeringsunderlag arbetades fram. Planeringsunderlaget omfattade olika förutsättningar för den framtida omsorgen och vården av äldre så som befolkningsutveckling, framtida anspråk på vård och omsorg, utvecklingstendenser inom olika områden och resurser. Planeringsunderlaget har löpande reviderats och uppdaterats.

I december år 2006 genomfördes en seminariedag med kommunfullmäktige i syfte att diskutera den framtida omsorgen och vården av äldre i kommunen. Planeringsunderlaget var utgångspunkt för diskussionerna.

Under år 2007 har planeringsunderlaget diskuterats och behandlats av föreningar, intresseorganisationer och kommunens förvaltningar. Utgångspunkten för diskussionerna har varit hur framtiden för äldre i kommunen ska gestalta sig. Diskussionerna har genomförts i form av studiecirklar, möten m m. Resultatet har dokumenterats och varit ett viktigt bidrag för innehållet i föreliggande Äldreplan.

Under arbetet med såväl planeringsunderlaget som Äldreplanen har regelbundna möten genomförts mellan socialnämnden, socialnämndens arbetsutskott och den arbetsgrupp som arbetat med Äldreplanen. Arbetsgruppen har bestått av socialchef Kenneth Lindholm, vård- och omsorgschef Christina Hansson, F.d. verksamhetschef Mats Bohlin vid socialförvaltningen i Östhammar samt Anders Törnqvist vid Komrev inom Öhrlings PricewaterhouseCoopers.

Vård och omsorg ur ett nationellt perspektiv

Nationella mål

Med honnörsorden trygghet, kvalitet och delaktighet som grund beslutade Riksdagen år 1998 att målen med den nationella äldrepolitiken är att äldre ska:

- kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag
- kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende
- bemötas med respekt, samt
- ha tillgång till god vård och omsorg.

De nationella målen ska brytas ned och konkretiseras inom olika verksamheter som berör äldre. Det är alltså varje kommuns uppgift att omsätta de övergripande målen i lokala mål och handlingsprogram.

Lagar och regler

Äldreomsorgen regleras i första hand i Socialtjänstlagen (SoL) och Hälso- och sjukvårdslagen (HSL).

Socialtjänstlagen är en ramlag och portalparagrafen ska genomsyra hela verksamheten. Den första paragrafen i SoL lyder:

”Samhällets socialtjänst skall på demokratins och solidaritetens grund främja människors

- ekonomiska och sociala trygghet
- jämlikhet i levnadsvillkor
- aktivt deltagande i samhällslivet.

Socialtjänsten skall under hänsynstagande till människors ansvar för sin och andras sociala situation inriktas på att frigöra och utveckla enskilda och grupperns egna resurser. Verksamheten skall bygga på respekt för människors självbestämmande och integritet.”

Detta förtydligas i 5 kap.

4 § Socialnämnden skall verka för att äldre människor får möjlighet att leva och bo självständigt under trygga förhållanden och ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra.

5 § Socialnämnden skall verka för att äldre människor får goda bostäder och ge dem som behöver det stöd och hjälp i hemmet och annan lättåtkomlig service. Kommunen skall inrätta särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd.

I samband med Ädelreformen år 1992 övertog kommunerna ett visst ansvar för hälso- och sjukvård från landstingen. Detta ansvar regleras i Hälso- och sjukvårdslagen och då främst i 18 §. Enligt denna skall varje kommun erbjuda en god hälso- och sjukvård åt dem som bor i särskilda boenden för äldre. Varje kommun skall även i samband med dagverksamhet erbjuda en god hälso- och sjukvård åt dem som vistas där. En kommun får även i övrigt erbjuda dem som vistas i kommunen hälso- och sjukvård i hemmet (hemsjukvård).

Nya lagar

I februari 2008 överlämnades betänkandet från den s k *Fritt val-utredningen*. Utgångspunkterna i betänkandet är brukaren i fokus, maktförskjutning från politiker och tjänstemän till medborgare, ökad valfrihet och ökat inflytande, fler utförare och större mångfald. I uppdraget till utredningen har legat att utreda förutsättningarna för att ge äldre och personer med funktionsnedsättning en utökad möjlighet att välja utförare av socialtjänstinsatser. Ett skäl till utredningen var det oklara rättsläget hur valfrihetsmodeller förhåller sig till upphandlingslagstiftningen.

Utredningen föreslår att en ny lag, lag om valfrihetssystem, LOV, införs. Lagen är tänkt att fungera som ett frivilligt verktyg för de kommuner som vill överlåta valet av utförare av vård- och omsorgstjänster till brukaren/invånaren. Den föreslagna lagen är ett alternativ till lagen om offentlig upphandling, LOU, och kan tillämpas på handikapp- och äldreomsorg samt hälso- och sjukvårdstjänster.

Såväl privata företag som ideella organisationer kan ansöka om att bli godkända som utförare. Alla utförare som ansökt om att få vara med i ett valfrihetssystem och som uppfyller de fastställda kraven godkänns. Den föreslagna lagen bygger på att det inte är någon priskonkurrens mellan utförarna.

Enligt lagförslaget ansvarar kommunen för att brukaren/invånarna får fullödlig information om samtliga utförare som brukaren kan välja emellan. För personer som inte själva har förmåga eller vill välja ska det finnas ett ickevalsalternativ.

Omsorg och vård av äldre i Östhammars kommun

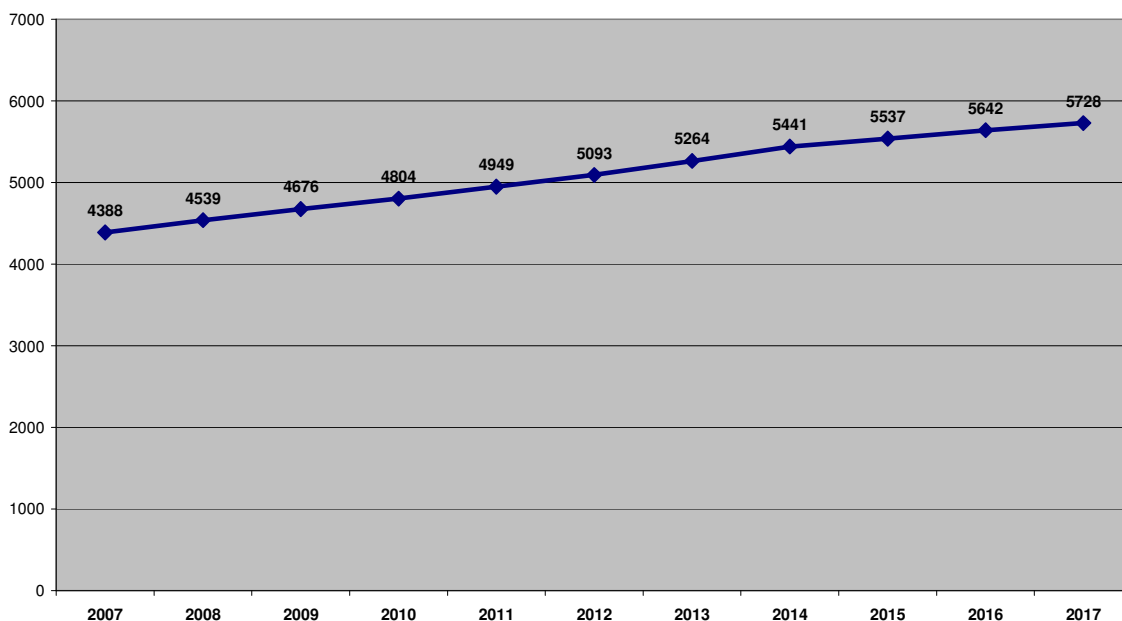
Demografiska förutsättningar

En viktig utgångspunkt för den framtida omsorgen och vården av äldre är vilka behov som kan komma att uppstå i framtiden. Behov av vård och omsorg är störst i de högre åldrarna.

Östhammars kommun har jämfört med länet och riket en större andel äldre invånare. Andelen 65-åringar och äldre är för år 2007 ca 20 procent i Östhammar, i länet ca 15 procent och i riket ca 18 procent. Andelen 80-åringar och äldre är för Östhammar 6,1 procent, länet 4,6 procent och riket 5,4 procent.

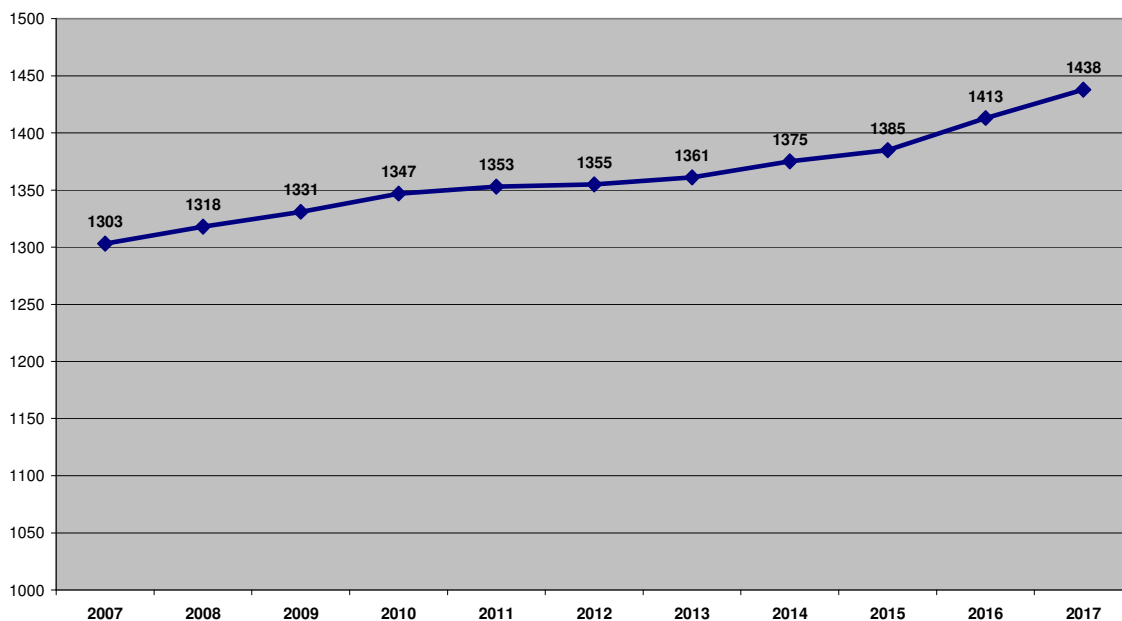
I bilderna nedan ses befolkningsutvecklingen för 65-åringar och äldre respektive 80-åringar och äldre i kommunen fram till år 2017. Utvecklingen är beräknat utifrån ett 0-tillväxtscenario med utgångspunkt från kommunens befolkning år 2007 och där befolkningen därefter inte förväntas vare sig öka eller minska.

Antal invånare 65 år och äldre

År 2017 kommer antalet 65-åringar och äldre att vara ca 1 340 fler jämfört med läget 2007.

Antal invånare 80 år och äldre

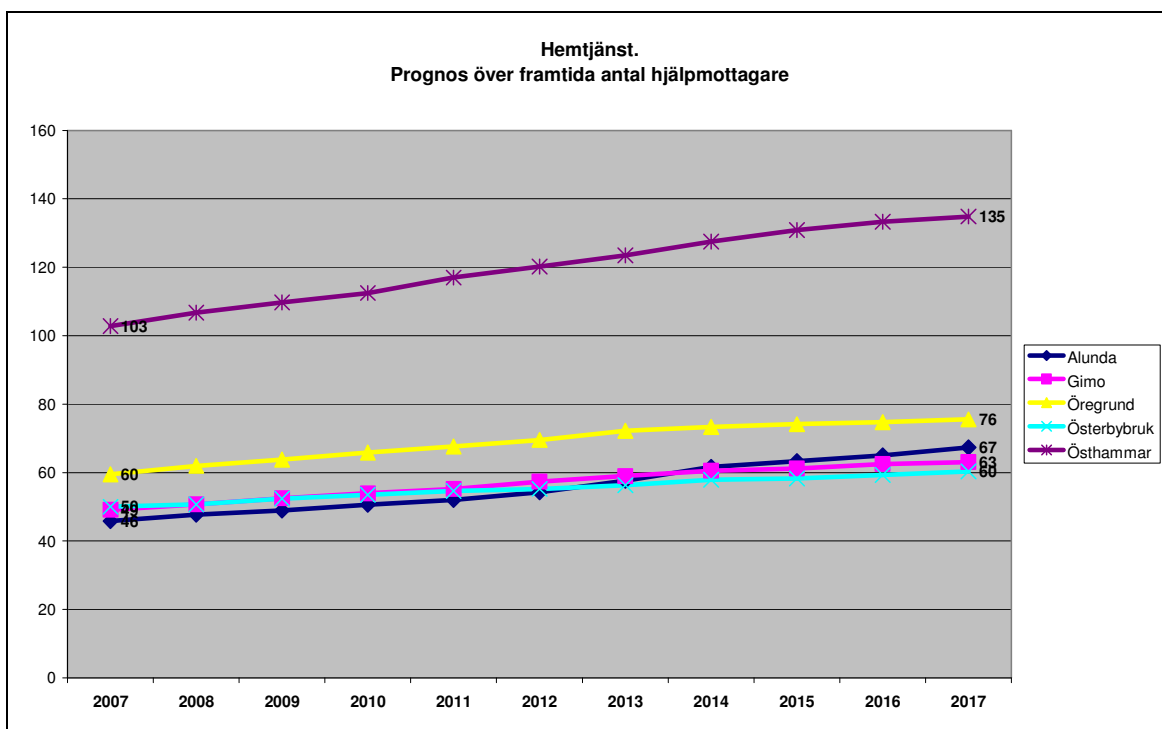

Antalet 80-åringar och äldre kommer att vara ca 1 440 år 2017, vilket är ca 135 fler än år 2007.

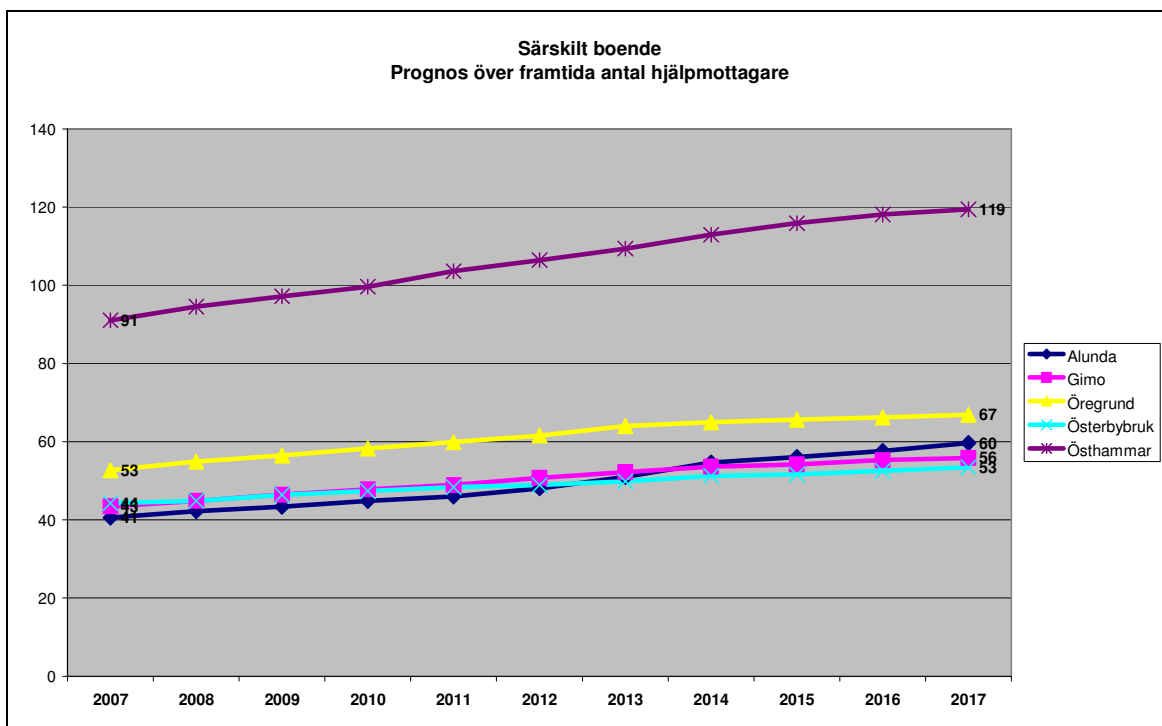
Om de framtida behoven av hemtjänstinsatser och särskilda boenden motsvarar genomsnittet av de senaste åren så innebär det att antalet *hemtjänstmottagare* (vid en given tidpunkt) under perioden fram till år 2017 ökar från ca 300 personer år 2007 till ca 400, dvs en ökning på ca 100 personer. Motsvarande för *särskilda boenden* är en ökning till ca 355 personer, dvs en ökning med ca 95 personer eller platser. Ökade anspråk kan också förväntas inom *hemsjukvården* där antalet personer med enbart hemsjukvårdsinsatser utifrån samma förutsättningar kan beräknas öka från drygt 40 personer år 2007 till 65-70 personer år 2017.

Antalet och andelen invånare över 65 år skiljer sig en del åt mellan olika delar av kommunen.

En prognos över de framtida anspråken i olika delar av kommunen kan ses i nedanstående diagram.

Antalet hjälpmottagare inom hemtjänsten kommer enligt prognoserna att öka mest i Östhammar, från ca 100 personer till 135 personer år 2017.

Antalet personer som är i behov av äldreboende kommer enligt prognosen att öka mest i Östhammar, från 91 personer till 119 personer.

Ekonomiska förutsättningar

En förutsättning för att kunna förverkliga intentionerna och målen i Äldreplanen är att kommunen har en stabil och stark ekonomi. Utbyggnad av hemtjänst och vårdboenden, tillskapande och utveckling av verksamheter kommer att ställa krav på att ekonomiskt utrymme finns och på att nödvändiga prioriteringar görs. Östhammars kommun måste därför vara en attraktiv kommun för människor att bo och leva i. En positiv befolkningsutveckling är nödvändig.

Att leva som äldre i Östhammars kommun.

Värdegrund

Kommunens omsorg och vård av äldre ska kännetecknas av trygghet, delaktighet och ett värdigt och positivt bemötande. En social grundsyn och ett rehabiliterande förhållningssätt ska prägla verksamheten.

Trygghet innebär:

- Kompetent och engagerad personal som får kontinuerlig fortbildning och stöd i sitt arbete
- God och rättssäker handläggning
- Alla brukare har en personlig plan
- Alla brukare har en kontaktman ur personalen
- Skriftlig och muntlig information om verksamheten lämnas till brukare och deras anhöriga

Delaktighet innebär:

- Självbestämmandet i fokus
- Ett rehabiliterande förhållningssätt - med värdighet i vardagen - vilket innebär delaktighet i all planering och att den egna förmågan är utgångspunkt i planeringen
- Helhetssyn och samverkan mellan berörda myndigheter och med närstående
- Samverkan med brukarorganisationerna och andra frivilligorganisationer

Värdigt och positivt bemötande innebär:

- Den personliga integriteten och brukarens sätt att leva sitt liv respekteras
- Personalen har ett lyssnande, empatiskt och inlevelsefullt förhållningssätt
- Personalen eftersträvar att skapa förtroendefulla relationer med brukarna och deras anhöriga
- Personalen har ett professionellt bemötande

Vården och omsorgen i kommunen ska präglas av ett rehabiliterande förhållningssätt vid alla stödinsatser. Honnørsordet är delaktighet. Självbestämmande och den enskildes egna resurser är utgångspunkt i planeringen. Individens mål styr processen. En individuell planering med klart utformade mål görs vid alla insatser och de yrkeskategorier som blir inkopplade styrs av individens behov. De närståendes delaktighet är en självklarhet. Det rehabiliterande förhållningssättet innebär att uppmuntra, stödja och motivera.

Förebyggande verksamhet ska finnas i flera olika former: rehabilitering, korttidsboende, anhörigstöd, frivilligverksamhet och dagverksamhet. Med rehabilitering avses tidiga, samordnade och allsidiga insatser från olika kompetensområden och verksamheter som innebär att medicinska, omvårdande, psykologiska, andliga, pedagogiska, sociala, kulturella och tekniska insatser komponeras efter den enskildes behov, förutsättningar och intressen. Rehabilitering hindrar eller förskjuter behovet av vård- och omsorgsinsatser.

Att leva som äldre i Östhammars kommun innebär:

- Att man vid behov får en bra omsorg, vård och service som bygger på delaktighet, inflytande och respekt för den enskilde.
- Att vården och omsorgen arbetar förebyggande.

I Östhammars kommun är äldre frågor en aktiv och naturlig del av samhällsplaneringen och de äldres perspektiv beaktas inom alla kommunens verksamhetsområden.

Service, omsorg och vård till äldre

Kommunen har ett ansvar för att alla människor kan bo kvar hemma på ett sätt som svarar mot deras behov. Kommunen ska verka för att individens behov av trygghet, omvårdnad, meningsfullhet och aktivt deltagande i samhällslivet tillgodoses.

Östhammars kommun ska tydliggöra utbudet av och innehållet i kommunens vård- och omsorgsinsatser genom att i tjänsteåtaganden tydligt beskriva tjänsternas innehåll och vad som den enskilde kan förvänta sig av tjänsten. Om den enskilde inte är nöjd med tjänsten ska synpunkter kunna lämnas på ett enkelt sätt och den enskilde ska få ett snabbt och klart besked om eventuella åtgärder. Hemsidans möjligheter till dialog och information ska tillvaratas och anpassning till de äldres behov ska göras av hemsidans form och innehåll.

Den enskilde ska ha ett stort inflytande över de tjänster som ska utföras såväl vad avser tjänsternas innehåll som vem som levererar tjänsten. Det innebär bl a att arbetet med förenklad biståndsbedömning ska fortsätta att utvecklas och att alternativa utförare i andra driftsformer än kommunal regi kan leverera tjänsterna.

Hänsyn ska tas till olika språkgruppers skilda behov genom att anpassa verksamheten till detta.

Hemtjänst

Behovet av hemtjänstinsatser kommer att öka under de närmaste åren genom att antalet äldre personer ökar. Med hemtjänst i ordinärt boende menas insatser som syftar till att underlätta för den enskilde i den dagliga livsföringen så att den enskilde kan bo kvar i den egna bostaden. Till hemtjänstens uppgifter hör både insatser av servicekaraktär och personlig omvårdnad. Exempel på serviceuppgifter är städning, tvätt, matdistribution och inköp. Den personliga servicen tillgodoser fysiska, psykiska och sociala behov som exempelvis hjälp med måltider, hjälp med hygien och förflyttning samt insatser för att bryta isolering och för att den enskilde ska känna trygghet och säkerhet i det egna boendet.

Olika boendeformer

När den enskildes behov av vård, omsorg och trygghet inte kan tillgodoses i den egna bostaden kan det bli aktuellt med en annan boendeform.

Från pensionärsorganisationer och andra intressenter i Östhammars kommun har framkommit önskemål om att i framtiden skapa flera alternativa boendeformer för äldre. Det kan handla om servicebostäder eller seniorboende där det finns tillgång till service av olika slag. Exempelvis mat i en gemensam restaurang, fotvård, utrymmen för gemensamma aktiviteter kanske också nära tillgång till sjuksköterska.

Dessutom framkommer önskemål om ett antal platser där medicinsk färdigbehandlade patienter kan vistas i avvaktan på att ett adekvat boende ordnas i kommunen.

Tillgången till korttidsplatser för tillfälliga behov stärker tryggheten i att kunna bo kvar hemma.

Det finns också önskemål om att inrätta korttidsplatser för personer som är i livets slutskede, där särskilt utbildad personal finns tillhands.

Begreppsdefinitioner

Regeringen tillsatte under år 2006 en delegation för att följa och analysera behoven av bostäder för äldre – Äldreboendedelegationen. I Äldreboendedelegationens delbetänkande – ”Bo för att leva, seniorbostäder och trygghetsbostäder” konstateras att det saknas en enhetlig terminologi för bostäder för äldre. Den officiella statistiken gör, utöver korttidsvård/korttidsboende, endast åtskillnad mellan ordinärt boende och särskilt boende. Dessa begrepp definieras enligt följande:

Ordinärt boende: ”Boende i vanliga flerbostadshus, egna hem eller liknande till skillnad från särskilda boendeformer.”

Bostadsanpassning kan medges personer som på grund av funktionshinder har svårigheter att klara livsföringen i eget boende.

Särskilt boende: ”Enligt socialtjänstlagen ska kommunerna inrätta särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor med behov av särskilt stöd. Vid dessa kan omfattande service och vård förekomma dygnet runt. Kommunerna har ansvaret för såväl sociala som medicinska insatser, förutom sådana som ges av läkare.”
”Med Permanent boende i särskilda boendeformer avses stadigvarande boende i särskilda boendeformer i motsats till tillfälligt boende (kortttidsvård/korttidsboende).”

Särskilt boende kan ses som ett samlingsnamn för kommunens alla äldreboenden. För att tillgodose den enskildes behov kan de särskilda boendena ha olika inriktningar. Det kan vara inriktning mot demenssjukdomar, somatiska sjukdomar eller andra specifika behov som kräver särskild omvårdnad och kompetens.

Äldreboendedelegationen menar i sitt delbetänkande att det behövs begrepp som bidrar till att göra det offentliga åtagandet tydligare och att det införs nya begrepp när det gäller äldres boende. Utredningen har fångat upp följande begrepp:

Seniorbostäder används som samlingsbegrepp för alla varianter av mellanboendeformer, dvs seniorbostäder, plusboenden, bostadsföreningar, kooperativ etc., som ingår i det ordinära bostadsbeståndet. Sådana bostäder utmärks av god tillgänglighet, tillgång till gemensamhetslokaler, och krav på att de boende måste ha uppnått en viss ålder för att få flytta in. Seniorbostäder upplåts med hyresrätt, bostadsrätt eller kooperativ hyresrätt. Utbudet styrs i huvudsak av byggansvarigas bedömningar av efterfrågan och betalningsförmåga men också genom enskilda personers eller grupper initiativ. Seniorbostad skaffar man på det sätt som förekommer redan idag, dvs genom bostadsförmedling/bostadskö, köp av bostadsrätt, medlemskap i kooperativ hyresrättsförening eller kontakt med byggare eller motsvarande.

Trygghetsbostäder är ytterligare ett begrepp som lanseras av delegationen. Med trygghetsbostäder avses bostäder som bör ha den högre nivån av tillgänglighet som beskrivs i svensk standard för bostadsutformning¹. Inslag av gemensamhet är påtagligt i trygghetsbostäder genom krav på gemensamhetslokal och möjlighet till gemensamma måltider. Någon behovsbedömning på motsvarande sätt som till särskilt boende ska inte göras. Trygghetsbostäder upplåts med hyresrätt och med begränsningar i överlåtelse. Hyresgästerna beslutar själva om hur gemensamhetslokalerna kan användas när kostnaderna för dessa slås ut på hyrorna. Kommunen kan välja att subventionera de gemensamma lokalerna och på så sätt göra dem tillgängliga för andra som bor i närområdet.

Personal som resurs till alla hyresgäster bör finnas tillgänglig för att befrämja aktiverande och gemensamma insatser. Kostnaderna för personal som är en resurs för alla hyresgäster bekostas av kommunen som en förebyggande och stödjande insats.

Enligt Äldreboendedelegationen kan trygghetsbostäder vara antingen ett frivilligt åtagande för kommunen eller en skyldighet som i så fall måste regleras i socialtjänstlagen.

I stället för särskilt boende lanseras begreppet **Vård- och omsorgsboende**. Detta för att tydliggöra den inriktning som verksamheten i de särskilda boendena numera har.

I Östhammars kommun ska:

- det finnas ett varierat utbud av stöd- och hjälpinsatser
- hemtjänstens insatser bidra till att man som äldre kan bo kvar i sin bostad så länge som man själv önskar
- det finnas olika boendeformer som är anpassade efter de enskildas behov
- den enskilde ges möjlighet att välja på och ha inflytande över sitt boende
- hänsyn tas till olika språkgruppers skilda behov genom att anpassa verksamheten till detta.
- kommunen skapa förutsättningar för byggande av seniorbostäder/trygghetsbostäder inom ramen för kommunens ansvar för bostadsförsörjningen
- kommunen uppmuntra och göra det attraktivt för företag, föreningar och kooperativa aktörer att etablera, förvalta och driva boenden avsedda för äldre.

¹ SS 91 42 21

- det skapas 90 platser för vård- och omsorgsboende under planperioden

Mötesplatser för äldre

När möjligheterna för äldre att bo kvar i den egna bostaden ökar, ökar också behovet av mötesplatser för aktiviteter och umgänge. Det är därför viktigt att kommunen stimulerar tillkomsten av öppna verksamheter för samvaro och aktiviteter. Dessa kan bedrivas av eller i samverkan med frivilligverksamheter och pensionärsorganisationer. Kommunen kan stödja genom ex vis föreningsbidrag eller upplåtelse av lokaler. Dagverksamheten ska vara en mötesplats dit man kan komma spontant, verksamheten ska baseras på behov och efterfrågan.

Mötesplatserna ska vara lättillgängliga och fungera som gemensam resurs för många olika aktörer, som ex vis anhörigvårdare, frivilligorganisationer, kommunens förvaltningar, personal inom vården och omsorgen. Genom att samverka kan ett varierat utbud av sysselsättning, kulturevenemang, och samvaro erbjudas utifrån olika behov.

I Östhammars kommun ska:

- det finnas mötesplatser för äldre i alla tätorter.
- mötesplatserna vara lättillgängliga såväl vad avser öppettider som geografisk placering.
- frivilligorganisationer och föreningar uppmuntras och stimuleras till att ta aktiv del i tillkomst och bedrivande av verksamhet.

Kultur

Tillgång till kulturella upplevelser är en självklarhet för alla – även äldre. Musik, böcker och konst innebär en ökad livskvalitet för många äldre. Musikaliska upplevelser kan skapa gemenskap och vara ett sätt att nå människor som annars kan ha svårt att kommunicera. Deltagande i olika former av kulturella verksamheter kan minska depression, öka gemenskap och verbal kommunikation. Kulturaktiviteter kan vara bra sätt att skapa möten mellan äldre.

Kulturnämnden i Östhammars kommun stödjer aktiviteter som riktar sig till äldre. Olika typer av program, aktiviteter och upplevelser anordnas bl a genom de kulturombud som finns på kommunens olika äldreboenden.

I biblioteken i kommunen ska bibliotekets utbud vara lätt tillgängligt för de äldre.

I Östhammars kommun ska:

- det finnas ett rikt utbud av kulturaktiviteter som riktar sig till äldre

- bibliotekens utbud ska vara lätt tillgängligt och anpassat till de äldres behov.

Kommunikationer

Goda kommunikationer som är tillgängliga och säkra är en förutsättning för ett självständigt liv. Möjligheterna för äldre att ta sig till serviceinrättningar, affärer och köpcentra ska vara lika goda som för andra åldersgrupper. Det betyder att hänsyn och anpassningar till de äldres behov måste tas vid planering av framtida anläggningar och att tillgängligheten till nuvarande tillgodoses.

Östhammars kommun har under år 2007 upphandlat utförandet av färdtjänst inom Östhammars kommuns färdtjänstområde vilket idag omfattar hela Östhammars kommun och Tierps kommun samt delar av Norrtälje och Uppsala kommun. Dessutom medges resor till och från Arlanda flygplats. Ett genomgående tema i dagens färdtjänstreglemente är samordning. Inom kommunen finns också möjlighet att beviljas glesbygdsfärdtjänst som ett komplement till de allmänna kommunikationerna.

Östhammars kommun kommer med stor sannolikhet fortsätta utvecklingen av kommunens färdtjänst i den nuvarande riktningen. Stort fokus kommer att läggas på säkrare, miljövänligare och komfortablare transporter. En ökad tillgänglighet till allmänna kommunikationer behöver tillskapas genom ett målmedvetet arbete med anpassade knutpunkter och väl fungerande trafikövergångar. Det redan nu påbörjade inventeringsarbetet kring lätt avhjälpta hinder på kommunens större busstationer ska slutföras och problemen avhjälpas så snart ekonomiska resurser finns att tillgå. Kommunens samhällsbetalda resor kommer att ytterligare samordnas med varandra. Ett första steg i detta är att samordna kommunens färdtjänst, skolskjutsar och övrig anropsstyrd trafik så att ett minimum av resurser behöver utnyttjas. Detta kan med fördel ske inom ramen för regionförbundets länsgemensamma färdtjänst och sjukresor, men kan även bedrivas enbart inom Östhammars kommun.

I Östhammars kommun ska:

- Goda kommunikationer finnas som är tillgängliga och säkra
- Tillgängligheten till anläggningar och serviceinrättningar vara god
- Färdtjänsten vara lätt tillgänglig, säker och komfortabel.

Hälso- och sjukvård

Kommunens ansvar

Kommunen ansvarar för hemsjukvård i äldreboenden och i personers ordinära boenden till och med sjuksköterskenivå (ansvaret är reglerat genom skatteväxling och särskilt avtal) Läkare och övriga sjukvårdsinsatser är landstingets ansvar.

Samverkan med landstinget

Ökade krav på medicinsk kompetens i såväl ordinärt som särskilt boende förutsätter att det finns ett nära samarbete mellan kommun och landsting. För att den enskilde ska känna sig trygg och få bästa möjliga vård och omsorg som är anpassad efter den enskildes behov är det avgörande att det finns en god kommunikation och en samsyn mellan huvudmännen.

Exempel på områden där god samverkan krävs är inom den sjukhusanslutna hemsjukvården, rehabilitering och psykiatri.

Äldre med psykisk ohälsa ska särskilt uppmärksammas. Åtgärder ska tillsammans med landstinget vidtas för att förebygga, lindra och bota psykisk ohälsa bland äldre.

Förebyggande och behandlande tandvård är ett prioriterat område där kommun och landsting samverkar med syfte att förbättra tandstatusen bland äldre.

Östhammars kommun har samverkansavtal med Landstinget i Uppsala län som reglerar hur samverkan ska fungera inom olika områden. Exempel på detta är avtalet kring vårdkedjan som reglerar ansvar och rutiner mellan akutsjukvården, geriatriken, primärvården och kommunens hemsjukvård.

Östhammars kommun ska sträva efter ett gott och fördjupat samarbete med Landstinget där nya former för samverkan ska kunna prövas. Ett arbete ska påbörjas med att skapa förutsättningar för gemensamma driftslösningar av vård och omsorg tillsammans med Landstinget.

I Östhammars kommun ska

- det finnas en god kommunikation och samsyn med landstinget kring de äldres behov
- äldre med psykisk ohälsa särskilt uppmärksammas
- förutsättningar skapas för gemensamma driftslösningar tillsammans med landstinget.

Samverkan med regionförbundet i Uppsala län

Den kommunala äldreomsorgen förutsätter i allt större omfattning evidensbaserade arbetsmetoder. Det är därför av stor vikt att kommunen deltar i utvecklingsarbetet inom bl. a. regionförbundets forsknings och utvecklings verksamhet

- Kommunen ska samverka och aktivt agera inom länets forsknings och utvecklingsenhet (fou)

Folkhälsa

Hälsovinsterna av fysisk aktivitet är i stort desamma för äldre som för övriga åldersgrupper. Många studier visar på goda effekter av förebyggande hälsoarbete bland äldre. Inte minst kan förändringar i den enskildes livsstil ge goda resultat. Det är aldrig för sent att börja träna. Flera av de försämringar som ses som normala processer under åldrandet kan påverkas och förebyggas.

Det är viktigt att utbudet av friskvårdsaktiviteter är anpassade till äldres behov och förutsättningar, att det finns närhet till ett utbud genom lokala aktörer och organisationer.

Kommunens friskvårdanläggningar (sim- och sporthallar) ska vara anpassade för de äldre och kan även utvecklas till naturliga mötesplatser för andra former av fysisk aktivitet.

Vid planering, iordningsställande och underhåll av fritids- och strövområden ska hänsyn tas till de äldres behov genom anpassning av anläggningarna för ökad tillgänglighet och trygghet.

Arbetet i kommunens folkhälsoråd ska inriktas mot att förebygga åldersrelaterade sjukdomar.

I Östhammars kommun ska:

- utbudet av friskvårdsaktiviteter vara anpassat till äldres behov och förutsättningar
- kommunens friskvårdsanläggningar vara anpassade för de äldre
- vid planering, iordningsställande och underhåll av fritids- och strövområden hänsyn tas till de äldres behov genom anpassning av anläggningarna för ökad tillgänglighet och trygghet.

Demens

Antalet personer med demenssjukdom ökar i takt med de demografiska förändringarna. Det är inte möjligt att inom en överskådlig framtid bota sjukdomen. Många demenssjuka kan dock bo hemma under sjukdomsutvecklingen genom medicinsk behandling och omvårdnadsinsatser.

Ett program för vården och omsorgen om de demenssjuka finns i kommunen. Programmet innehåller syfte, mål och handlingsplan för genomförande. En organisation med demensombud, demensvårdutvecklare och särskilda sjuksköterskor med spetskompetens inom demensområdet ska byggas upp för att stödja verksamheten liksom anhörigstödet.

En studie i regi av Socialstyrelsen visar att den genomsnittliga boendetiden i ett särskilt boende för personer med demens är ca fyra år. Detta ställer krav på långvariga insatser speciellt anpassade för de demenssjuka.

I Östhammars kommun ska:

- vården och omsorgen av de demenssjuka genomförs i enlighet med demensprogrammet.

Multisjuka

Gruppen multisjuka äldre förväntas öka i framtiden vilket gör att vård- och omsorgsinsatser måste koordineras så effektivt som möjligt. Med multisjuk avses personer som har någon komplicerad diagnos eller flera olika, problem med nedsatt rörlighet och ork, samt behov av rehabiliterande och/eller funktionsuppehållande insatser under lång tid. Sammantaget har gruppen multisjuka en skör och snabbt föränderlig livssituation med återkommande omprövning av vård-, omsorgs- och rehabiliteringsinsatser. Till bilden hör också användning av flera olika läkemedel (s k polyfarmaci).

Etablerandet av ett mobilt team bestående av geriatrikläkare, sjuksköterskor och annan vårdpersonal för samordning av medicinska insatser och omsorgsinsatser samt förbättring av läkemedelshantering kan bidra till en bättre och effektivare vård av i synnerhet de multisjuka.

I Östhammars kommun ska:

- ett mobilt team tillskapas med kompetens att bedriva en god vård och där de multisjukas särskilda behov kan tillgodoses.

Vård i livets slutskede

Många vill leva sina sista dagar hemma, andra har behov av sjukhusets resurser. Alla människor har rätt till ett värdigt slut på lika villkor. Vård och omsorg ska finnas där den enskilde befinner sig och ingen ska mot sin vilja eller i onödan behöva flytta mellan boende och sjukhus.

Särskilda korttidsplatser med särskilt utbildad personal kan bidra till trygghet och värdighet för personer som är i livets slutskede.

Ett bra samarbete mellan kommunen och landstinget är avgörande för en god vård.

I Östhammars kommun ska:

- den enskildes vilja och behov vara styrande för kommunens vård- och omsorgsinsatser i livets slutskede
- korttidsplatser inrättas för personer som är i livets slutskede, där särskilt utbildad personal finns tillhands.

Hälsa och välbefinnande

Maten och måltiden

Mat är inte bara något som behövs för att vi ska överleva utan kan också vara ett av livets glädjeämnen. Maten ska därför vara god, vällagad och näringsriktig samt anpassad till äldres behov. Måltidsmiljön är viktig, alla människor har behov av en god måltidsmiljö. Måltidernas betydelse ökar också när andra aktiviteter avtar och måltiden kan vara ett avbrott vardagen. Social samvaro, trevlig dukning och uppläggning, tid för att se eller få maten beskriven, känna dofter och att i lugn och ro kunna äta är viktigt i en god måltidsmiljö. Möjligheter till socialt umgänge kan växa fram under gemensamma måltider.

Nattfastan ska inte överstiga 11 timmar.

I Östhammars kommun ska:

- maten vara god, vällagad och näringsriktig samt anpassad till äldres behov
- maten serveras i en lugn och trevlig måltidsmiljö
- nattfastan inte överstiga 11 timmar.

Säkerhet och trygghet

Förebyggande av skador i hemmet och i samhället har stor betydelse. Äldres fallskador leder till ett omfattande lidande och stora samhällskostnader. Oftast sker fallskadorna i den egna bostaden eller i det särskilda boendet. Orsakerna kan finnas både hos individen och i omgivningen. I de flesta fall går det att förebygga fallolyckor. Att hitta sätt att minska riskerna för fallolyckor är angeläget och de förebyggande åtgärderna är ofta enkla och kan många gånger utföras av den enskilde själv. Utveckling av tekniska lösningar kan också innebära en ökad trygghet och säkerhet för de äldre.

De så kallade fixartjänsterna, en avgiftsfri tjänst till äldre med syfte att förebygga exempelvis fallskador kan bidra till att skador i hemmet minskar.

Trygghetslarm ökar den enskildes möjligheter att bo kvar och känna sig säkrare i den egna bostaden.

Många äldre kan uppleva otrygghet och oro för att bli utsatta för brott, inte minst stölder. Det är därför viktigt att åtgärder görs för att äldre ska kunna känna sig trygga i såväl bostad som samhället i övrigt. Ett aktivt brottsförebyggande arbete tillsammans med polis, skola, socialtjänst och andra aktörer är därför av stor vikt.

Kommunen har ett lagstadgat ansvar för att bedriva uppsökande verksamhet bland äldre. I Östhammars kommun pågår ett uppsökande arbete för åldersgruppen 80 år och äldre. Genom den uppsökande verksamheten kan insatser göras som förebygger skador i hemmet och på så sätt bidrar till en ökad trygghet och säkerhet.

I Östhammars kommun ska:

- det finnas tillgång till fixartjänster för dem som vill ha det
- ett aktivt brottsförebyggande arbete bedrivs tillsammans med polis, skola, socialtjänst och andra aktörer
- uppsökande verksamhet bedrivs.

Teknik

Möjligheterna att utveckla och förbättra säkra och funktionella hjälpmedel och tjänster för äldre är stora. Det kan röra sig om utrustning i bostaden för skötsel av personlig hygien, planeringshjälp eller ”kom ihåg hjälp”, telefon, TV eller annan kommunikation. Andra områden kan vara förflyttning inomhus eller utomhus, nya kombinationer av mobila tjänster både för varor och för service.

Den tekniska utvecklingen ska bejakas och stimuleras men får inte användas som ursäkt för att minska den mänskliga kontakten i vården och omsorgen.

Regeringen har gett Hjälpmedelsinstitutet² i uppdrag att samordna en treårig satsning på teknik för äldre.

Satsningen på Teknik för Äldre ska stödja utvecklingsprocesser med målet att ge äldre personer bättre tillgång till funktionella och säkra produkter och tjänster där teknik underlättar olika aktiviteter i vardagen.

Särskilda fokusområden är

- boende

² Hjälpmedelsinstitutet är ett nationellt kunskapscentrum inom området hjälpmedel och tillgänglighet för människor med funktionsnedsättning. Hjälpmedelsinstitutets huvudmän är staten och Sveriges Kommuner och Landsting.

Öhrlings

- anhöriga
- information om och tillgänglighet till bra produkter

Östhammars kommun ska:

- aktivt följa teknikutvecklingen av hjälpmedel för äldre
- tillvarata och tillämpa nya tekniska hjälpmedel och tjänster.

Personal och kompetens

Personalen är den viktigaste kvalitetsfaktorn i äldreomsorgen. Genom utbildning och kompetens säkerställer de att äldreomsorgen håller en hög kvalitet. Östhammars kommun ska vara en attraktiv arbetsgivare så att människor aktivt söker sig till arbete inom service, omsorg och vård av äldre.

Personalförsörjningen kräver fortsatta ansträngningar. Ökade verksamhetsvolymerna och stora pensionsavgångar bidrar till ett ökat rekryteringsbehov. Aktiviteter behövs för marknadsföring och för att skapa bra arbetsförhållanden. Personalens sjukfrånvaro ska minimeras genom satsningar på en god arbetsmiljö och friskvård. Heltidstjänster ska eftersträvas. Östhammars kommun ska sträva efter att öka andelen personal med adekvat vårdutbildning.

En viktig förutsättning för en god framtida personalförsörjning är att det finns en attraktiv vårdutbildning i gymnasieskolan i kommunen.

För att säkra en god kvalitet i vård och omsorg är det viktigt att prioritera kompetensutveckling för de olika yrkesgrupperna.

Personalens kunskap och kompetens i olika språk ska ses som en tillgång och tillvaratas.

Ett bra ledarskap är mycket betydelsefullt för verksamhetens kvalitet. Utveckling av och stöd till ledare på olika nivåer är därför av stor vikt.

En strategisk plan för kompetens- och personalförsörjning ska tas fram och redovisas till kommunfullmäktige.

I Östhammars kommun ska:

- anställda inom äldreomsorgen ha hög kompetens som svarar mot de krav som verksamheten ställer
- aktiviteter genomföras för marknadsföring och för att skapa bra arbetsförhållanden
- personalens sjukfrånvaro minimeras
- heltidstjänster eftersträvas
- personalen ha adekvat vårdutbildning

Anhöriga och närstående

Östhammars kommun ska ge stöd och avlastning till dem som vårdar anhöriga/närstående. Stödet ska vara individanpassat och utformat i samråd med berörda parter. Antalet äldre ökar och fler väljer att vårdas i det egna hemmet, vilket innebär att anhöriga kommer att behöva ha olika former av stöd och avlastning. Avlösarservice, mötesplatser, uppsökande verksamheter och fortbildning är några exempel på aktiviteter som kommunen genomför eller ska utveckla.

Den uppsökande verksamheten i kommunen har en viktig uppgift i att identifiera behovet av stöd till anhöriga och att utifrån deras behov utveckla och förstärka stödet till dessa.

Frivilligorganisationer, pensionärsorganisationer, studieförbund, kyrkor och samfund, handikapporganisationer och brukarorganisationer spelar en stor roll och utför stora insatser genom bl a besök, stödsamtal och ledsagning. Samarbete och samverkan med samt stöd till dessa är därför av stor vikt.

I kommunen ska finnas en anhörigkonsulent/anhörigombudsman som ska ha till uppgift att på olika sätt stödja anhöriga.

I Östhammars kommun:

- ska det finnas ett varierat utbud av stöd- och hjälpinsatser för dem som vårdar anhöriga och närstående.
- ska samarbete och samverkan med frivilligorganisationer, pensionärsorganisationer, studieförbund, kyrkor och samfund, handikapporganisationer och brukarorganisationer utvecklas
- ska stöd ges till frivilligorganisationerna för aktiviteter som avlastar anhörigas och närståendes vårdinsatser

Uppföljning och utvärdering

Äldreplanens intentioner och målsättningar ska följas upp, resultat och effekter ska utvärderas.

Uppföljning ska göras inom ramen för respektive nämnds ordinarie uppföljning verksamheten. De aktiviteter som respektive nämnd har gjort utifrån Äldreplanen ska beskrivas och resultat och måluppfyllelse ska analyseras och bedömas av respektive nämnd.

En samlad redovisning och rapportering till kommunfullmäktige av aktiviteter och måluppfyllelse sker årligen i kommunens årsredovisning.

En mer omfattande utvärdering av Äldreplanen görs efter halva planperioden och en slutlig utvärdering av Äldreplanens effekter genomförs efter planperioden. Rapportering sker till kommunfullmäktige.